

Vlaanderen
is lokaal bestuur

6 JAAR NA DE FUSIE:

FINANCIËLE INDICATOREN VAN DE VLAAMSE GEMEENTEN DIE IN 2019 FUSEERDEN

22 september 2025

**AGENTSCHAP
BINNENLANDS
BESTUUR**

vlaanderen.be/lokaal-bestuur

Deze analyse is een publicatie van
Agentschap Binnenlands Bestuur, afdeling Lokale Financiën
Havenlaan 88, bus 70, 1000 Brussel
vlaanderen.be/lokaal-bestuur
bbcgp@vlaanderen.be
D/2025/3241/349

Inhoud

1.	INLEIDING	4
2.	FINANCIËLE INDICATOREN VAN DE FUSIEBESTUREN VAN 2019	7
2.1.	DE AUTOFINANCIERINGSMARGE	7
2.2.	DE SCHULDEN.....	9
2.3.	DE AANVULLENDE PERSONENBELASTING (AANSLAGVOET).....	11
2.4.	DE OPCENTIEMEN OP DE ONROERENDE VOORHEFFING (AANSLAGVOET).....	13
2.5.	DE EIGEN BELASTINGEN	15
2.6.	DE UITGAVEN VOOR GOEDEREN EN DIENSTEN.....	17
2.7.	DE PERSONEELSUITGAVEN	19
2.8.	DE INVESTERINGEN	21
2.9.	HET GEMEENTEFONDS.....	23
3.	CONCLUSIE.....	25

1. INLEIDING

FUSIES EN SCHULDOVERNAME

Na de lokale verkiezingen van 14 oktober 2018 zagen 7 nieuwe fusiegemeenten het levenslicht, met een behoorlijke schuldovername (door de Vlaamse overheid) als startbonus. De schuldovername bedroeg 500 euro per inwoner, met een maximum van 20 miljoen euro per fusie¹. De fusiegemeenten kregen ook nog een andere financiële bonus: de garantie dat het aandeel uit het Gemeentefonds van de nieuwe fusiegemeente niet kleiner kon zijn dan de som van het (jaarlijks te indexerende) aandeel van de samengevoegde gemeenten².

Deze vrijwillige fusies waren de eerste fusies sinds de grote gemeentelijke fusieoperatie van 1976. Het waren vooral kleine gemeenten die de fusietaap durfden te zetten. Ook na de fusie kon je de 7 nieuwe gemeenten geen 'grote' gemeenten noemen: in 5 van de 7 gevallen betrof het gemeenten met nog altijd (ruim) minder dan 30.000 inwoners (en 1 gemeente net boven die grens).

Fusiegemeenten van 2019	Voormalige gemeenten	Inwoners (1/1/2016)	Bedrag schuldovername
Kruisem	Kruishouten en Zingem	15.664	7.832.000
Oudsbergen	Meeuwen-Gruitrode en Opglabbeek	23.379	11.689.500
Puurs-Sint-Amands	Puurs en Sint-Amands	25.331	12.665.500
Lievegem	Lovendegem, Waarschoot en Zomergem	25.842	12.921.000
Aalter	Aalter en Knesselare	28.435	14.217.500
Pelt	Overpelt en Neerpelt	31.920	15.960.000
Deinze	Deinze en Nevele	42.738	20.000.000
			95.285.500

Na de lokale verkiezingen van 13 oktober 2024 zagen opnieuw 13 nieuwe fusiegemeenten het levenslicht, ook na een vrijwillig fusietraject en met een schuldovername als startbonus. Het bedrag van de over te nemen schulden was wel anders bepaald. De schuldovername bedroeg 200, 300, 400 of 500 euro per inwoner bij fusiegemeenten met een inwoneraantal van respectievelijk 20 tot 25.000 inwoners, 25 tot 30.000 inwoners, 30 tot 35.000 inwoners en meer dan 35.000 inwoners. De maximale schuldovername bedroeg niet minder dan 50 miljoen euro.

Naast 2 centrumsteden (Antwerpen en Hasselt) die nog groter werden door de integratie van een (veel) kleinere buurgemeente, ging het vooral over de samensmelting van eerder kleine tot middelgrote gemeenten. In bijna de helft van de gevallen zijn ook de nieuwe fusiegemeenten niet echt grote gemeenten te noemen. In 3 gevallen gaat het over gemeenten tussen de 20 en de 25.000 inwoners. In 3 andere gevallen draait het nieuwe inwonertal rond de 30.000.

¹ De fusiegemeente Oudsbergen bijvoorbeeld (ruim 23.000 inwoners) kon in 2018 rekenen op een schuldovername van bijna 11,7 miljoen euro. Dit bedrag komt ongeveer overeen met de totale uitgaven voor bezoldigingen van deze gemeente in 2018 (11,4 miljoen euro) of met de investeringsuitgaven in materiële vaste activa van de 3 jaren 2016, 2017 en 2018 samen (12 miljoen euro).

² Zie artikel 10, §1/1 van het decreet van 5 juli 2002 tot vaststelling van de regels inzake de dotatie en de verdeling van het Vlaams Gemeentefonds.

Fusiegemeenten van 2025	Voormalige gemeenten	Inwoners (1/1/2022)	Bedrag schuldovername
Wingene	Ruiselede en Wingene	20.296	4.059.200
Nazareth-De Pinte	De Pinte en Nazareth	23.086	4.617.200
Pajottegem	Galmaarden, Gooik en Herne	24.941	4.988.200
Tessenderlo-Ham	Ham en Tessenderlo	30.047	12.018.800
Lochristi	Lochristi en Wachtebeke	30.744	12.297.600
Tielt	Meulebeke en Tielt	31.510	12.604.000
Merelbeke-Melle	Melle en Merelbeke	36.773	18.386.500
Bilzen-Hoeselt	Bilzen en Hoeselt	42.288	21.144.000
Tongeren-Borgloon	Borgloon en Tongeren	42.824	21.417.000
Lokeren	Lokeren en Moerbeke	49.388	24.694.000
Beveren-Kruibeke-Zwijndrecht	Beveren, Kruibeke en Zwijndrecht	85.754	42.877.000
Hasselt	Hasselt en Kortesseem	88.119	44.059.500
Antwerpen	Antwerpen en Borsbeek	541.856	50.000.000
			273.163.000

VRAAGSTELLING

Een diepgaande evaluatie van de gevolgen van gemeentefusies gebeurt na een voldoende lange periode, vanuit een brede invalshoek en met als basisvraag: hebben de nieuwe fusiebesturen meer bestuurskracht en leveren ze een betere dienstverlening dan de vroegere gemeenten? In dat perspectief blijft deze nota, die enkel gaat over de fusiegemeenten van 2019, beperkt. De nota komt nauwelijks 6 werkingsjaren (1 volledige bestuursperiode) na de fusie én bekijkt enkel een aantal financiële indicatoren. De nota beantwoordt de vraag wat er gebeurt als een gemeentebestuur plots een serieuze financiële injectie krijgt, veel meer dan dat ze een antwoord verschaft op de vraag naar de gevolgen van een fusie.

Toch kan de nota een bijdrage leveren aan een meer globaal onderzoek van de fusiegemeenten. We bekijken achtereenvolgens of de fusie en de daaraan gekoppelde schuldovername:

- de algemene financiële positie van de fusiebesturen verbeterde (2.1 en 2.2)
- een impact had op de fiscale tarieven (2.3 tot 2.5)
- aanleiding gaf tot bepaalde schaaleffecten (2.6 en 2.7)
- een boost gaf aan de investeringen (2.8)

Ten slotte onderzoeken we de impact van de garantieregeling van het Gemeentefonds (2.9).

METHODOLOGIE

Voor 9 indicatoren gaat ABB na hoe de fusiebesturen evolueren (ook in vergelijking met de jaren voor de fusie). Het agentschap vergelijkt de gemiddelden van de fusiegemeenten met het gemiddelde van alle Vlaamse gemeenten. Om de gemeenten zo goed mogelijk met elkaar te kunnen vergelijken, gebruikt ABB voor de verschillende indicatoren niet de absolute cijfers. Het zet de absolute cijfers af tegen het aantal inwoners van de gemeente.

ABB gebruikt voornamelijk de data uit de digitale rapportering van gegevens uit de jaarrekeningen 2016 tot en met 2024 van de gemeentebesturen.

Het agentschap bekijkt enkel de cijfers van de gemeenten. Autonome gemeentebedrijven of welzijnsverenigingen neemt het niet mee in de analyse.

Het 'gemiddelde van de fusiegemeenten' is vaak misleidend. Uiteindelijk zijn er maar 7 fusiebesturen die in sommige opzichten een eigen koers varen en waarbij het gemiddelde belangrijke onderlinge verschillen kan verdoezelen. Voor elke indicator geeft ABB dan ook de cijfers voor elke fusiegemeente afzonderlijk.

2. FINANCIËLE INDICATOREN VAN DE FUSIEBESTUREN VAN 2019

2.1. DE AUTOFINANCIERINGSMARGE

WAT

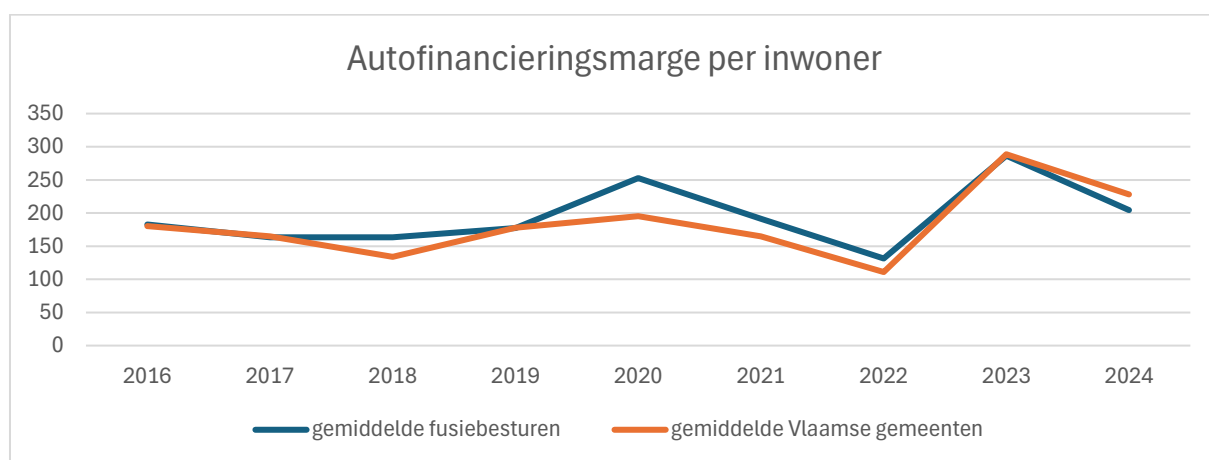
De autofinancieringsmarge (AFM) is een kernindicator voor de financiële duurzaamheid van een gemeente. Ze geeft weer in welke mate een bestuur met de exploitatie-ontvangsten de exploitatie-uitgaven én de periodieke leningslasten kan dragen. Een AFM groter dan 0 betekent dat er van de exploitatie-ontvangsten nog middelen overblijven na de betaling van de exploitatie-uitgaven en de periodieke leningslasten. Het is de marge waarover een bestuur beschikt om nieuwe investeringen of andere beleidsinitiatieven te financieren. Een positieve AFM op het einde van een planingsperiode is overigens een verplichte norm die iedere gemeente moet respecteren in haar meerjarenplan.

WAAROM

ABB gaat na of de fusie (en de schuldvermindering) bijdroeg tot een verbetering van de structurele financiële duurzaamheid.

RESULTATEN

AFM per inwoner	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aalter	246	150	126	128	222	193	106	315	179
Deinze	178	169	184	219	247	158	19	275	128
Kruisem	272	234	260	261	307	276	220	392	353
Lievegem	154	150	168	117	264	171	110	303	169
Oudsbergen	150	212	160	165	308	249	252	435	349
Pelt	159	163	172	176	227	174	150	196	317
Puurs-Sint-Amands	154	95	97	184	236	186	184	178	37
gemiddelde fusiebesturen	183	163	163	177	253	191	131	286	204
gemiddelde Vlaamse gemeenten	180	165	134	178	195	165	111	289	228
verhouding fusiebesturen / Vl.	101,42%	99,16%	121,94%	99,66%	129,51%	116,23%	118,45%	99,26%	89,67%

CONCLUSIE

De meeste gemeenten kenden in de jaren voor de fusie een AFM per inwoner die je kon vergelijken met het gemiddelde van alle Vlaamse gemeenten. De gemeenten die later Kruisem zouden vormen, scoorden merkkelijk beter. De gemeenten die later Puurs-Sint-Amunds werden, scoorden merkkelijk minder goed. Maar in het algemeen waren het dus zeker geen financieel armlastige gemeenten die in 2018 vrijwillig overgingen tot een samenvoeging.

Na de fusie en de schuldovername kenden de fusiegemeenten gedurende enkele jaren een financiële duurzaamheid die gemiddeld beduidend beter is dan die van de gemiddelde Vlaamse gemeente (18,4% beter in 2022). In 2023 was het gemiddelde van de fusiegemeenten opnieuw heel gelijkaardig aan het algemene gemiddelde van de Vlaamse gemeenten, in 2024 zelfs iets minder.

Het gemiddelde van de fusiegemeenten is wel het resultaat van belangrijke onderlinge verschillen. In 3 van de 7 gemeenten (Oudsbergen, Kruisem, en Pelt) ligt de AFM per inwoner in 2024 nog altijd merkkelijk hoger dan het Vlaamse gemiddelde. In de fusiegemeente Puurs-Sint-Amunds neemt de AFM in 2024 een serieuze duik naar beneden.

2.2. DE SCHULDEN

WAT

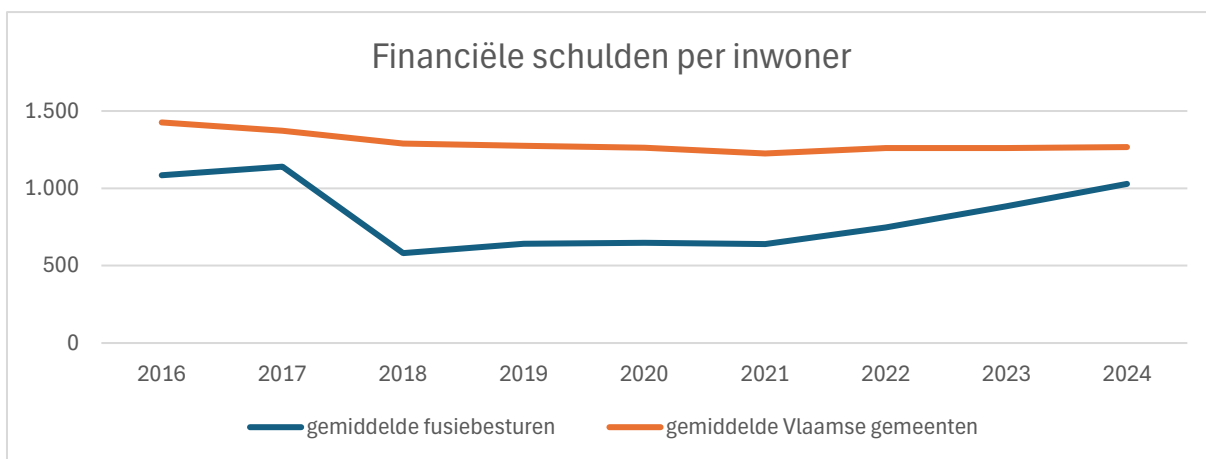
De Vlaamse regelgever legt geen norm op voor de maximale hoogte van de financiële schulden van de gemeenten. De mogelijkheid tot terugbetaling van de schulden zit vervat in het concept van de AFM. Toch biedt de hoogte van de financiële schulden een bijkomend inzicht in de financiële gezondheid van een Vlaamse gemeente, want niet alle vormen van financiële schulden (bijvoorbeeld alternatieve financiering via bulletleningen) zijn opgenomen in de AFM.

WAAROM

ABB gaat na in hoeverre de fusie en de schuldovername de schuldpositie van de fusiegemeenten beïnvloedde.

RESULTATEN

financiële schuld per inwoner	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aalter	777	888	622	786	844	1.004	938	1.072	1.274
Deinze	1.618	1.704	1.012	1.038	1.057	962	1.347	1.184	1.096
Kruisem	624	580	50	43	107	117	122	132	145
Lievegem	1.286	1.188	571	655	686	657	630	583	612
Oudsbergen	646	593	67	53	46	72	84	735	704
Pelt	435	835	275	248	223	249	236	435	841
Puurs-Sint-Amands	1.837	1.653	998	1.194	1.118	999	1.267	1.626	2.118
gemiddelde fusiebesturen	1.085	1.140	581	641	648	640	747	884	1.029
gemiddelde Vlaamse gemeenten	1.426	1.373	1.289	1.274	1.264	1.225	1.261	1.260	1.268
verhouding fusiebesturen / Vl.	76,10%	83,03%	45,08%	50,31%	51,31%	52,23%	59,24%	70,14%	81,15%

CONCLUSIE

De schuldovername gebeurde eind 2018. Zoals verwacht, zie je de schulden van de fusiegemeenten gevoelig dalen in de jaarrekeningen 2018. De schulden halveerden!

Het valt op dat de gemeenten die fuseerden al voor de fusie gemiddeld minder schulden kenden dan de gemiddelde Vlaamse gemeente. Het bevestigt de stelling dat het niet de financieel meest kwetsbare gemeenten waren, die fuseerden. Enkel de gemeenten die samen Deinze en (opnieuw) Puurs-Sint-Amands vormden, scoorden slechter en zaten voor 2018 boven het Vlaamse gemiddelde.

Sinds 2022 stegen de financiële schulden in 5 van de 7 fusiegemeenten, in tegenstelling tot het Vlaamse gemiddelde. Maar de fusiebesturen kunnen zich dat zonder de minste problemen permitteren. Enkel de gemeente Puurs-Sint-Amands zat met een schuld van 2.118 euro per inwoner eind 2024 serieus boven het Vlaamse gemiddelde en knoopte opnieuw aan met het hoge schuldniveau van voor de fusie.

2.3. DE AANVULLENDE PERSONENBELASTING (AANSLAGVOET)

WAT

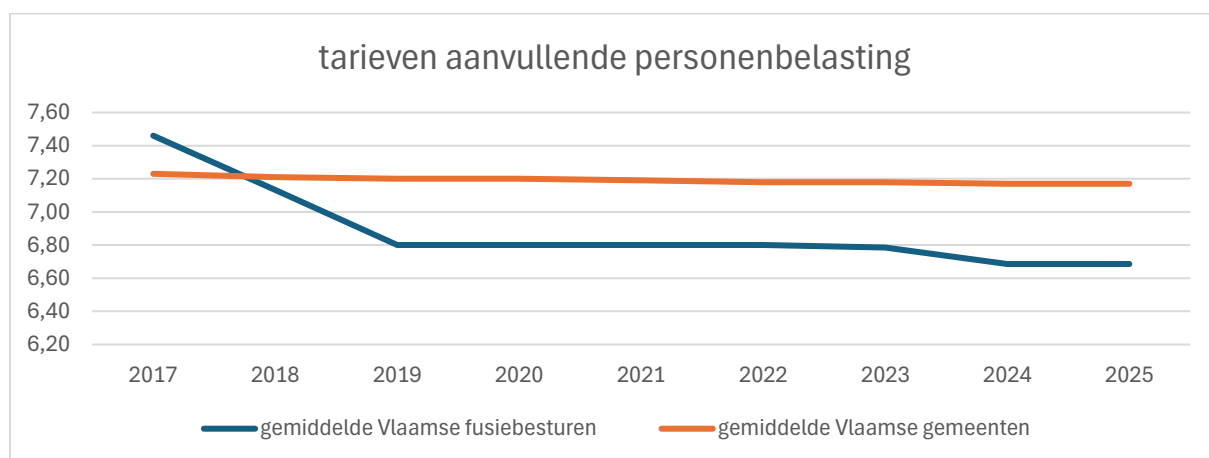
De gemeenten bepalen jaarlijks autonoom de aanslagvoet van de aanvullende personenbelasting (APB) die ze opleggen aan hun inwoners.

WAAROM

ABB wil weten hoe de nieuwe gemeentebesturen omgaan met de fiscale druk die verschilde in de voormalige gemeenten.

RESULTATEN

tarief APB		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Aalter	Aalter	6,5	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,6	5,6
Knesselare		8	7,5							
Deinze	Deinze	7,7	7,7	7,2	7,2	7,2	7,2	7,2	6,9	6,9
Nevele		7,2	7,2							
Kruishoutem	Kruisem	8	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5
Zingem		7,5	7,5							
Lovendegem	Lievegem	7,2	7	7	7	7	7	7	7	7
Waarschoot		7,5	7,5							
Zomergem		7,8	7,8							
Meeuwen-Gruitrode	Oudsbergen	8	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5
Opglabbeek		7,5	6,5							
Overpelt	Pelt	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Neerpelt		7	7							
Puurs	Puurs S-A	7,7	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,4	7,3	7,3
Sint-Amands		8,3	7,9							
gemiddelde fusiebesturen		7,46	7,13	6,80	6,80	6,80	6,80	6,79	6,69	6,69
gemiddelde Vl. gemeenten		7,23	7,21	7,20	7,20	7,19	7,18	7,18	7,17	7,17
verhouding fusiebesturen / Vl.		103,18%	98,94%	94,44%	94,44%	94,58%	94,71%	94,51%	93,25%	93,25%

CONCLUSIE

Zonder uitzondering aligneerden de nieuwe gemeenten in 2019 de aanslagvoeten van de APB op het laagste tarief van de deelnemende gemeenten. Geen enkele inwoner betaalt na de fusie een hoger APB-tarief. Sommigen, zoals de inwoners van de voormalige gemeente Knesselare, konden zelfs genieten van een substantiële verlaging: van 8% in 2017 over 7,5% in 2018 naar 5,9% in 2019. De tarieven van de fusiegemeenten evolueerden van gemiddeld hoger naar gemiddeld lager dan het Vlaamse gemiddelde.

De verlaging van de APB-tarieven houdt bovendien de hele gemeentelijke bestuursperiode stand. Sterker, 3 fusiebesturen verlaagden verder hun tarieven in de jaren 2023 en 2024: Aalter, Deinze en Puurs-Sint-Amands. In maar 2 van de 7 fusiebesturen (Kruisem en Puurs-Sint-Amands) ligt het APB-tarief in 2025 (net) boven het Vlaamse gemiddelde. In de 5 andere ligt het tarief (behoorlijk) onder het gemiddelde.

Ook bij de fusiegemeenten van 2025 ziet ABB een tendens waarbij de fusiebesturen hun APB-niveau vaststelden op het laagste tarief van de deelnemende gemeenten. Maar anders dan in 2019 zijn er nu 2 uitzonderingen. In de gemeente Beveren-Kruibeke-Zwijndrecht waren de APB-tarieven in 2024 respectievelijk 5, 8 en 2,5%. Het APB-tarief van de fusiegemeente in 2025 bedraagt 5%. In de gemeente Wingene is het tarief in 2025 7,8%, waar het in de vroegere deelgemeente Ruiselede 6,30% bedroeg.

2.4. DE OPCENTIEMEN OP DE ONROERENDE VOORHEFFING (AANSLAGVOET)

WAT

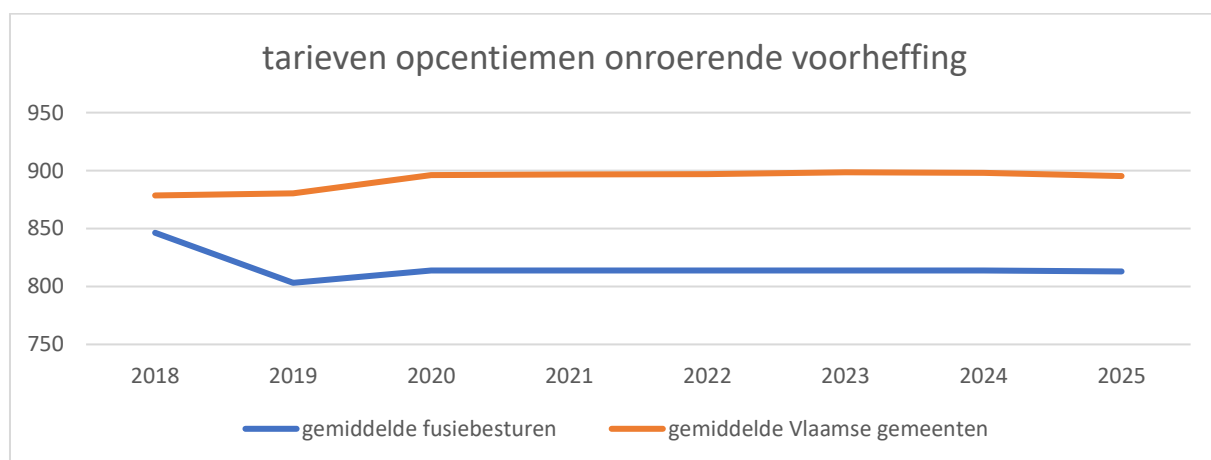
De gemeenten bepalen jaarlijks autonoom de aanslagvoet van de opcentiemen op de onroerende voorheffing (OOV) die ze opleggen aan hun inwoners.

WAAROM

ABB wil weten hoe de nieuwe gemeentebesturen omgaan met de fiscale druk die verschilde in de voormalige gemeenten.

RESULTATEN

tarief OOV		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Opm. 2025
Aalter Knesselare	Aalter	882 1039	882	900	900	900	900	900	900	
Deinze Nevele	Deinze	693 992	693	693	693	693	693	693	693	
Kruishoutem Zingem	Kruisem	693 693	693	693	693	693	693	693	693	2 cat (693/826)
Lovendegem Waarschoot Zomergem	Lievegem	834 913 866	834	834	834	834	834	834	834	
Meeuwen-Gruitrode Opglabbeek	Oudsbergen	838 838	838	838	838	838	838	838	838	
Overpelt Neerpelt	Pelt	741 787	741	741	741	741	741	741	741	
Puurs Sint-Amands	Puurs S-A	941 945	941	998	998	998	998	998	990	4 cat (990/1075/1150/1225)
gemiddelde fusiebesturen		846	803	814	814	814	814	814	813	
gemiddelde Vl. gemeenten		878,5	880,3	896,1	896,5	897,1	898,5	898,0	895,4	
verhouding fusiebesturen / Vl.		96,34%	91,24%	90,82%	90,78%	90,72%	90,58%	90,63%	90,77%	

CONCLUSIE

Voor de nieuwe gemeenten van 2019 geldt hetzelfde verhaal als bij de APB: zij aligneerden zonder uitzondering de aanslagvoeten van de OOV op het laagste tarief van de deelnemende gemeenten. Geen enkele inwoner betaalt na de fusie een hoger OOV-tarief. De inwoners van de voormalige gemeente Knesselare (van 1.039 naar 882) en die van Nevele (van 992 naar 693), konden zelfs genieten van een substantiële vermindering van de OOV-druk.

De verlaging van de OOV-tarieven is een blijver. Enkel 2 gemeenten verhoogden in 2020 opnieuw de tarieven. Minimaal in het geval van Aalter, iets beduidender in het geval van Puurs-Sint-Amands. Deze laatste gemeente verhoogde in 2025 opnieuw de OOV-tarieven, gekoppeld aan een tariefdifferentiatie. Puurs-Sint-Amands verlaagde in 2023 én 2024 wel (licht) het tarief van de APB.

In 2025 kent enkel Puurs-Sint-Amands een tarief dat zich boven het Vlaamse gemiddelde situeert. Alle andere gemeenten kennen een OOV-tarief dat (behoorlijk) lager uitkomt dan het Vlaamse gemiddelde of ongeveer gelijk is aan dat Vlaamse gemiddelde (Aalter)³.

Ook bij de fusiegemeenten van 2025 ziet ABB een gelijkaardige tendens, maar net als bij de APB-tarieven zijn er ook hier enkele uitzonderingen. In de gemeente Tessenderlo-Ham is het OOV-tarief in 2025 850,13 (het was 819 in de vroegere gemeente Ham). In de gemeente Wingene is het OOV-tarief 1.008 (945 in de vroegere gemeente Ruiselede). En in de gemeente Bilzen-Hoeselt bedraagt het tarief in 2025 970 (913 in de vroegere gemeente Hoeselt).

³ De gemeente Kruisem kent vanaf het jaar 2023 2 tarieven: 693 en 826. Ook dat laatste tarief, 826, situeert zich onder het Vlaamse gemiddelde.

2.5. DE EIGEN BELASTINGEN

WAT

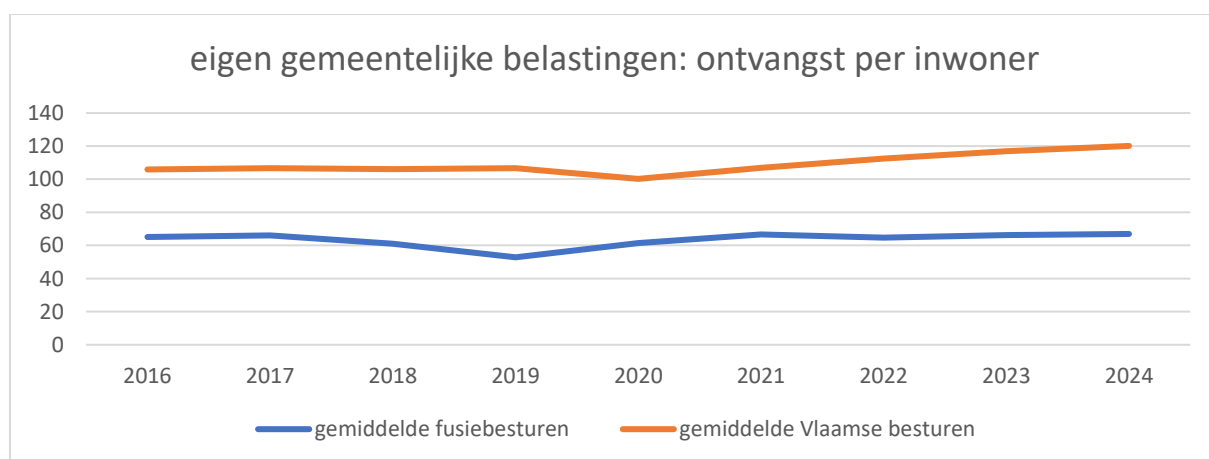
Los van de opbrengsten uit de APB en de OOV kennen de Vlaamse gemeenten fiscale ontvangsten uit tal van eigen belastingreglementen (op bedrijven, op het gebruik van het openbaar domein, op tweede verblijven, op de afgifte van allerlei documenten, ...). ABB groepeerde de ontvangsten uit die 'eigen belastingen' (MAR-rekeningen beginnend met het cijfer 73, maar zonder de 'boetes' die beginnen met het cijfer 739) en zette die af tegen het bevolkingsaantal van de gemeente. Retributies (die je niet uit de digitale rapportering kan halen) telt ABB dus niet mee.

WAAROM

De nieuwe fusiegemeenten moeten ook de eigen belastingen uit de deelnemende gemeenten op elkaar afstemmen. Vaak hebben die gemeenten andere belastingen, of dezelfde belastingreglementen met andere tarieven. ABB gaat na hoe de fusiebesturen omgaan met de fiscale politiek die verschilde in de (voormalige) gemeenten.

RESULTATEN

financiële schuld per inwoner	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aalter	33	31	18	4	5	8	8	10	10
Deinze	45	46	43	34	29	37	33	35	39
Kruisem	58	57	55	51	22	21	26	13	13
Lievegem	42	38	26	12	17	18	30	24	25
Oudsbergen	48	55	51	46	97	111	84	101	102
Pelt	80	81	78	61	75	78	77	75	74
Puurs-Sint-Amands	161	164	164	179	196	205	209	213	212
gemiddelde fusiebesturen	65	66	61	53	61	67	65	66	67
gemiddelde Vlaamse gemeenten	106	107	106	107	100	107	112	117	120
verhouding fusiebesturen / Vl.	61,43%	61,91%	57,45%	49,55%	61,28%	62,37%	57,53%	56,64%	55,74%

CONCLUSIE

Alle gemeenten die fuseerden (met uitzondering van de gemeenten die Puurs-Sint-Amunds zouden vormen) hadden voor de fusie een gemiddelde opbrengst uit de 'eigen belastingen' die ver onder het Vlaamse gemiddelde lag: in 2018 een gemiddelde ontvangst van 61 euro per inwoner voor fuserende besturen tegenover een gemiddelde ontvangst van 106 euro per inwoner voor de Vlaamse gemeenten.

Net als bij de APB en de OOV zorgde de fusie ook hier voor een verlaging van de belastingdruk, zeker in het eerste jaar na de fusie (2019). Het doet vermoeden dat de nieuwe fusiebesturen de fiscale reglementen aligneerden op het niveau van de voormalige gemeente met de minste fiscale druk. Nader onderzoek moet die hypothese bevestigen.

De verlaging van de fiscale druk is sinds 2020 wat teruggeschoefd maar in 2024 liggen de ontvangsten uit de eigen belastingen per inwoner in de fusiegemeenten nog altijd behoorlijk lager dan het Vlaamse gemiddelde. De gemeente Puurs-Sint-Amunds vormt hier een opvallende uitzondering op.

2.6. DE UITGAVEN VOOR GOEDEREN EN DIENSTEN

WAT

De uitgaven voor 'goederen en diensten' zijn allerhande exploitatie-uitgaven die een bestuur moet betalen: uitgaven voor huur, energie, water, kantoorbenodigdheden, klein ICT-materiaal, onderhoudsproducten, abonnementen, catering, verzekeringen, consultancy, uitzendarbeid, ... ABB kijkt daarvoor naar de geboekte uitgaven op de rubrieken 60 en 61 van het MAR-rekeningenstelsel.

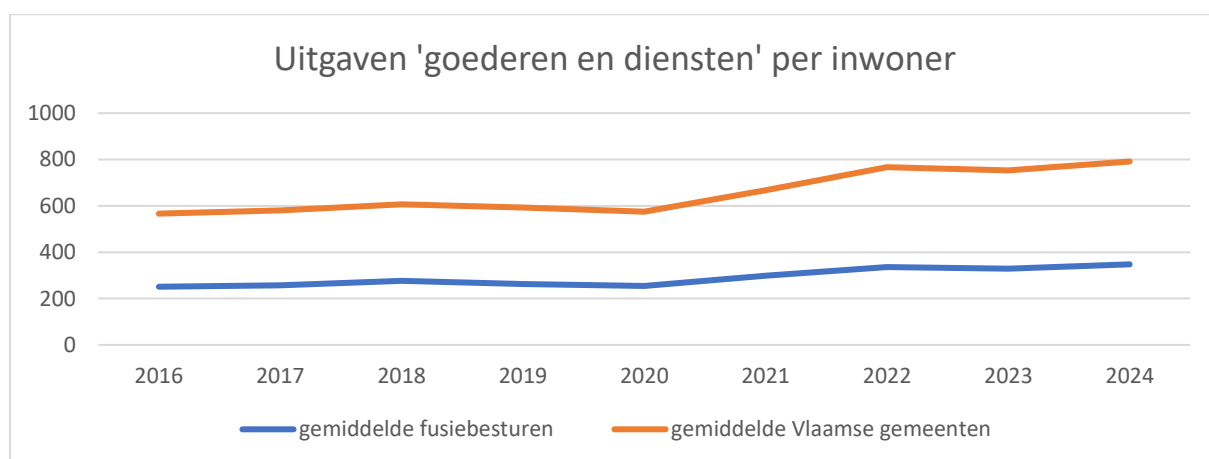
WAAROM

Theoretisch kunnen fusies (schaalvergrotingen) leiden tot schaafeffecten en dus tot kostenbesparingen, zeker in grotere organisaties en zeker op de iets langere termijn. Maar in een eerste fase kan een samenvoegingsoperatie extra kosten (studies, consultancy, ICT-kosten, nieuwe proefprojecten,) met zich meebrengen.

ABB gaat na of de uitgaven van de fusiebesturen binnen de rubriek 'goederen en diensten' aanwijzingen bevatten die deze hypothese ondersteunen. Zijn er aanwijzingen van schaafeffecten en kostenbesparingen?

RESULTATEN

uitgaven goed-diensten / inwoner	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2024 vs 2017
Aalter	221	230	265	249	231	263	329	306	337	46,28%
Deinze	278	306	312	285	296	336	376	363	373	22,03%
Kruisem	321	356	365	389	368	493	531	473	458	28,78%
Lievegem	207	222	267	226	210	257	291	268	300	35,45%
Oudsbergen	160	165	198	191	183	204	240	234	253	53,59%
Pelt	169	172	170	157	162	176	189	205	237	37,73%
Puurs-Sint-Amands	427	373	387	398	369	440	479	520	524	40,68%
gemiddelde fusiebesturen	251	257	276	262	254	298	336	329	348	35,23%
gemiddelde Vlaamse gemeenten	315	323	331	331	320	370	431	423	444	37,20%
verhouding fusiebesturen / Vl.	79,62%	79,52%	83,44%	79,30%	79,51%	80,73%	78,02%	77,83%	78,37%	

CONCLUSIE

De uitgaven voor goederen en diensten (per inwoner) evolueren bij de nieuwe fusiebesturen gemiddeld op bijna identieke manier als bij de gemiddelde Vlaamse gemeente. In bijna alle gemeenten dalen de uitgaven licht in het coronajaar 2020. Fusiegemeenten Deinze en Pelt zijn de uitzonderingen op de regel. In het hoge inflatiejaar 2022 merkt ABB een duidelijke stijging van de uitgaven bij alle gemeenten.

De gemeenten die samen de fusiegemeenten uitmaakten, besteedden per inwoner voor de fusie minder dan 80% van de uitgaven aan de rubriek 'goederen en diensten' dan de gemiddelde Vlaamse gemeente. Ook na de fusie blijft diezelfde verhouding bestaan.

Het agentschap ziet via deze indicator geen sporen van mogelijke schaafeffecten bij fusiegemeenten. Vergelijken we de uitgaven voor 'goederen en diensten' tussen 2017 (2 jaar voor de fusie⁴) en 2023 dan zien we dat 3 gemeenten een stijgingspercentage kennen dat (ver) boven het Vlaamse gemiddelde (37,2%) ligt. 2 gemeenten kennen daarentegen een stijgingspercentage dat (ver) onder het Vlaamse gemiddelde ligt.

De 2 gemeenten die in 2017 al relatief veel uitgaven, merkkelijk meer dan het Vlaamse gemiddelde, krikten hun uitgavenniveau nog verder op met een percentage boven het Vlaamse gemiddelde. Het gaat om de gemeenten Kruisem en Puurs-Sint-Amands.

⁴ Het jaar 2018 laten we even buiten beschouwing omdat deze gemeenten dan misschien extra 'fusie-uitgaven' kenden.

2.7. DE PERSONEELSUITGAVEN

WAT

De personeelsuitgaven (rubriek 62 in het MAR-rekeningenstelsel) beperkt ABB in deze analyse tot de loonlasten voor de contractuele en de statutaire personeelsleden van het lokaal bestuur. De 'uitgaven voor het onderwijzend personeel', de 'pensioenlasten' en de 'andere personeelskosten' tellen we niet mee.

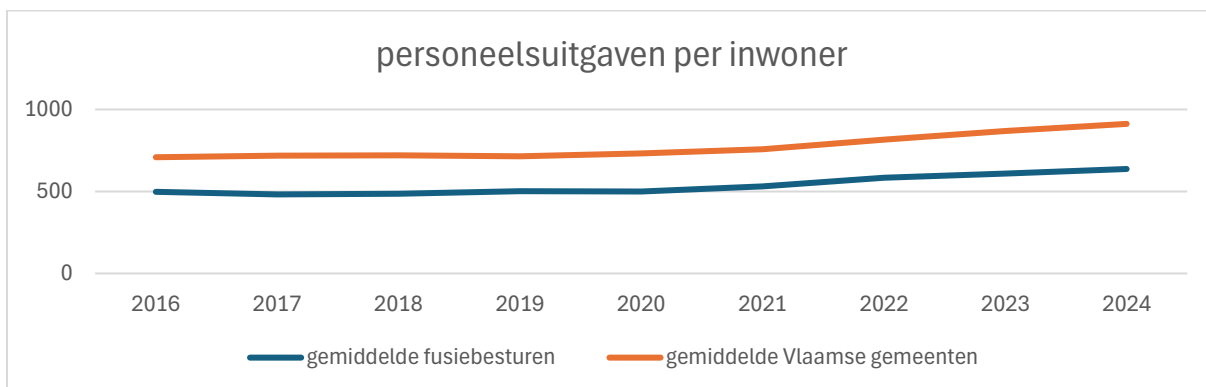
WAAROM

Theoretisch kunnen fusies (schaalvergrotingen) aanleiding geven tot bepaalde schaafeffecten zoals besparingen op de personeelsbudgetten (minder personeel). Die schaafeffecten kan je wellicht gemakkelijker realiseren in grote organisaties (de gemeenten die fuseerden in 2019 waren meestal kleinere gemeenten met een beperkte personeelsbezetting), in een private context (de lokale besturen kennen veel statutaire medewerkers) en na verloop van tijd (vandaag zijn we nog maar 6 jaar na de fusie).

ABB gaat na of de uitgaven van de fusiebesturen binnen de rubriek 'personeelsuitgaven' aanwijzingen bevatten die de hypothese ondersteunen dat er de eerste jaren na de fusie geen verminderde personeelsuitgaven zijn, maar net meer.

RESULTATEN

personeelsuitgaven / inwoner	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2024 vs 2017
Aalter	422	433	456	472	449	462	502	533	563	29,91%
Deinze	592	610	579	578	592	652	759	759	811	32,93%
Kruisem	388	402	411	421	409	414	466	491	499	24,24%
Lievegem	448	465	479	488	478	514	558	577	574	23,50%
Oudsbergen	409	418	423	430	423	454	441	468	488	16,78%
Pelt	375	391	414	445	467	494	524	560	581	48,55%
Puurs-Sint-Amands	777	559	561	602	595	610	684	731	773	38,20%
gemiddelde fusiebesturen	497	482	486	501	501	531	584	609	637	32,18%
gemiddelde Vlaamse gemeenten	709	718	720	715	731	757	816	869	912	27,07%
verhouding fusiebesturen / Vl.	70,19%	67,14%	67,45%	70,06%	68,45%	70,20%	71,62%	70,09%	69,84%	

CONCLUSIE

De personeelsuitgaven (per inwoner) evolueren in de fusiebesturen gemiddeld op een gelijkaardige wijze als in de gemiddelde Vlaamse gemeente. De personeelsuitgaven in de gemeenten die later de fusiebesturen zouden vormen, lagen voor de fusie beduidend lager dan gemiddeld en dat bleef zo na de fusie, bij alle besturen.

Verder valt er geen duidelijke lijn te bespeuren. Net als bij de uitgaven voor goederen en diensten ziet ABB ook hier geen trend van kostenbesparingen door schaalvergroting, misschien eerder integendeel. Hebben iets grotere gemeenten iets meer beleidsmatige ambities, dat extra personeel noodzaakt? Bij 3 gemeenten (Kruisem, Lievegem en zeker Oudsbergen) is de stijging van de personeelsuitgaven tussen 2017 en 2024 (merkelijk) minder dan het Vlaamse gemiddelde. 4 gemeenten (Aalter, Deinze, Puurs-Sint-Amands en zeker Pelt) situeren zich boven het Vlaamse gemiddelde.

2.8. DE INVESTERINGEN

WAT

Bij de gemeentelijke investeringen is er sprake van de zogenaamde investeringscyclus. In de eerste jaren van een gemeentelijke bestuursperiode (6 jaar) werken de nieuwe bestuursploegen plannen uit en investeren ze minder dan gemiddeld. De uitgevoerde investeringen pieken tegen het einde van de bestuursperiode, met een uitloper in het eerste jaar van de nieuwe bestuursperiode.

De investeringsuitgaven per jaar opvolgen, is daarom weinig zinvol. Je beschouwt die beter over een welbepaalde periode. Daarom vergelijkt ABB de investeringen van de gemeenten in de periode 2014-2018 (5 jaar, te beginnen met het tweede jaar na de lokale verkiezingen van oktober 2012) met de investeringen in de periode 2020-2024 (ook 5 jaar, te beginnen met het tweede jaar na de lokale verkiezingen van oktober 2018). In deze laatste periode waren de fusiebesturen volop aan de slag.

Als 'investeringen' beschouwt ABB de investeringen van de gemeenten in de meest strikte zin, dus enkel de investeringen in 'materiële vaste activa'⁵. De uitgaven voor die investeringen in de genoemde periodes zetten we af tegen het inwonersaantal van de gemeenten in 2018 en 2024.

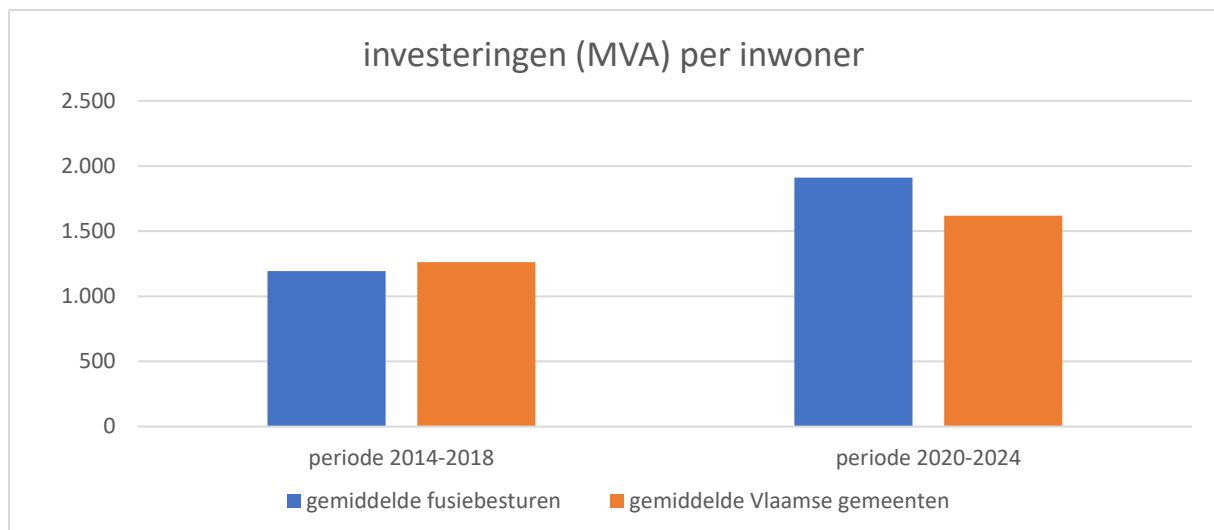
WAAROM

ABB wil weten of de fusies aanleiding gaven tot een investeringsinjectie. De fusiebesturen bekwamen een financiële impuls (de schuldovername) en zouden daardoor over meer bestuurskracht moeten beschikken dan de vroegere gemeenten. Leidde dat tot meer investeringen door henzelf?

RESULTATEN

	investeringen MVA 2014-2018		investeringen MVA 2020-2024		stijgings%
	totaal	per inwoner	totaal	per inwoner	
Aalter	36.451.312	1.266	68.471.998	2.299	87,85%
Deinze	71.930.821	1.663	77.015.460	1.694	7,07%
Kruisem	13.026.132	833	25.949.659	1.626	99,21%
Lievegem	15.237.120	586	31.869.623	1.171	109,16%
Oudsbergen	19.345.446	826	46.898.204	1.964	142,43%
Pelt	34.548.507	1.058	65.971.879	1.916	90,95%
Puurs-Sint-Amands	42.888.142	1.654	73.247.288	2.717	70,79%
fusiebesturen	233.427.479	1.193	389.424.112	1.912	66,83%
alle Vlaamse gemeenten	8.277.133.998	1.263	11.044.576.430	1.619	33,43%
verhouding fusiebesturen / Vl.		94,43%		118,08%	

⁵ ABB houdt dus geen rekening met de 'toegestane investeringssubsidies' en de investeringen in de 'financieel vaste activa' en de 'immateriële vaste activa'.

CONCLUSIE

De resultaten spreken voor zich. In de vijfjarige periode voor de fusie (2014-2018) investeerden 4 van de 7 (toekomstige) fusiegemeenten beduidend minder dan het Vlaamse gemiddelde. Na de fusie keerde de situatie volledig om: 6 van de 7 fusiegemeenten investeerden in de periode 2020-2024 (beduidend) meer dan het Vlaamse gemiddelde! Enkel de gemeente Lievegem blijft ook na de fusie een bescheiden investeerder, maar doet het niettemin veel beter dan voor de fusie.

De gemeenten die al voor de fusie veel investeerden (Deinze en Puurs-Sint-Amands) bleven een behoorlijk investeringsniveau aanhouden (Deinze) of staken nog een heel serieuze tand bij (Puurs-Sint-Amands).

ABB kan dus zonder meer besluiten dat de fusie en het hoge bedrag van de schuldovername een investeringsimpuls veroorzaakten in de betrokken gemeenten. De gemeente Oudsbergen bijvoorbeeld investeerde de afgelopen 5 jaar bijna 47 miljoen euro, tegenover 19,3 miljoen euro in de gelijkaardige periode 2014-2018.

2.9. HET GEMEENTEFONDS

WAT

De fusiegemeenten kregen nog een andere financiële bonus bovenop de schuldovername. Ze kregen de garantie dat het aandeel uit het Gemeentefonds van de nieuwe fusiegemeente niet kleiner mag zijn dan de som van het (jaarlijks te indexeren) aandeel van de samengevoegde gemeenten⁶.

WAAROM

ABB wil weten wat het effect is van die garantieregeling. Is ze nuttig voor de fusiebesturen?

RESULTATEN

Bij de fusiegemeenten waarvoor de garantieregeling nuttig was (de fusiegemeenten waarvoor het aandeel uit het Gemeentefonds minder zou bedragen zonder de garantieregeling) plaatste ABB hun aandeel in de kolom 'definitief aandeel Gemeentefonds' in het rood.

			def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBORG	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBORG	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBORG	verschil
	2017	2018		2019			2020			2021	
Puurs	3.104.663	3.224.676									
Sint-Amans	1.658.586	1.734.346									
Puurs-Sint-Amans	4.763.249	4.959.022	5.168.127	4.993.932	174.195	5.386.049	5.211.690	174.359	5.613.160	5.465.143	148.017
				2022			2023			2024	
Puurs-Sint-Amans			5.849.848	5.586.630	263.218	6.096.516	5.811.189	285.327	6.353.585	6.110.138	243.447

			def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBORG	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBORG	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBORG	verschil
	2017	2018		2019			2020			2021	
Aalter	3.931.185	4.129.052									
Knesselare	1.911.920	1.919.073									
Aalter	5.843.105	6.048.125	6.242.964	6.242.844	120	6.506.922	6.506.748	174	6.758.876	6.758.871	5
				2022			2023			2024	
Aalter			6.945.633	6.945.653	-20	7.191.185	7.191.243	-58	7.554.516	7.554.661	-145

			def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBORG	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBORG	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBORG	verschil
	2017	2018		2019			2020			2021	
Deinze	8.337.517	8.625.655									
Nevele	2.452.061	2.524.873									
Deinze	10.789.578	11.150.528	12.473.940	12.474.091	-151	12.862.713	12.862.605	108	13.376.987	13.377.233	-246
				2022			2023			2024	
Deinze			13.866.345	13.866.764	-419	14.373.788	14.374.296	-508	14.939.332	14.939.907	-575

⁶ Zie artikel 10, §1/1 van het decreet van 5 juli 2002 tot vaststelling van de regels inzake de dotatie en de verdeling van het Vlaams Gemeentefonds

			def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil
	2017	2018		2019			2020			2021	
Kruishoutem	1.637.363	1.699.359									
Zingem	1.486.296	1.536.458									
Kruisem	3.123.659	3.235.817	3.351.680	3.248.655	103.025	3.471.692	3.396.767	74.925	3.596.001	3.474.611	121.390
				2022			2023			2024	
Kruisem			3.724.761	3.602.922	121.839	3.858.132	3.749.793	108.339	3.996.278	3.818.063	178.215

			def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil
	2017	2018		2019			2020			2021	
Lovendegem	1.570.577	1.657.539									
Waarschoot	1.741.980	1.791.582									
Zomergem	1.939.603	2.031.362									
Lievegem	5.252.160	5.480.483	5.720.075	5.604.358	115.717	5.970.142	5.815.903	154.239	6.231.141	6.032.176	198.965
				2022			2023			2024	
Lievegem			6.503.550	6.201.055	302.495	6.787.868	6.392.671	395.197	7.084.616	6.668.601	416.015

			def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil
	2017	2018		2019			2020			2021	
Opglabbeek	2.068.995	2.119.417									
Meeuwen-Gruitrode	3.563.796	3.665.249									
Oudsbergen	5.632.791	5.784.666	5.937.491	5.935.454	2.037	6.145.613	6.145.403	210	6.337.729	6.337.685	44
				2022			2023			2024	
Oudsbergen			6.468.178	6.468.121	57	6.674.166	6.674.129	37	6.835.414	6.835.368	46

			def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil	def. aandeel gf (rood = wb)	aandeel zonder fusiewaARBorg	verschil
	2017	2018		2019			2020			2021	
Neerpelt	4.031.553	4.052.960									
Overpelt	3.484.709	3.634.594									
Pelt	7.516.262	7.687.554	7.873.293	7.805.054	68.239	8.063.520	8.039.059	24.461	8.417.574	8.417.532	42
				2022			2023			2024	
Pelt			8.679.429	8.679.429	0	8.994.359	8.994.422	-63	9.351.324	9.351.459	-135

CONCLUSIE

De garantieregeling was in 2019 nuttig voor 5 van de 7 fusiegemeenten. Vooral de gemeenten Puurs-Sint-Amunds, Lievegem en Kruisem hadden zonder de garantieregeling ruim 100.000 euro minder ontvangen uit het Gemeentefonds (Puurs-Sint-Amunds zelfs 174.195 euro minder). Voor Pelt en zeker voor Oudsbergen was het belang minder.

In 2020 ziet ABB een gelijkaardig beeld voor 4 van de 7 fusiegemeenten. Oudsbergen hoeft in 2020 de waarborg niet te gebruiken. In 2021 valt ook Pelt af, zodat nog 3 van de 7 fusiegemeenten de waarborg gebruiken. Dat is ook het geval in 2022, 2023 en 2024.

3. CONCLUSIE

Een diepgaande evaluatie van de fusiegemeenten moet gebeuren na een voldoende lange periode, vanuit een brede invalshoek en met als basisvraag: hebben de nieuwe fusiebesturen meer bestuurskracht en leveren ze een betere dienstverlening dan de voormalige gemeenten?

Deze nota over de fusiegemeenten uit 2019 blijft in dat perspectief beperkt. De nota komt er nauwelijks 6 werkingsjaren (1 gemeentelijke bestuursperiode) na de samenvoegingsoperatie en gaat enkel dieper in op enkele financiële indicatoren. De digitaal gerapporteerde gegevens uit de jaarrekeningen van 2016 tot 2024 vormen de voornaamste bronnen van ABB. Maar ondanks de beperkingen, kan de nota toch relevant zijn als opstapje naar een bredere evaluatie.

Je moet oppassen met de stelling dat ABB hier een analyse zou presenteren van de gevolgen van een fusie. De samenvoeging van 15 gemeenten tot 7 fusiegemeenten in 2019 ging gepaard met een grote overname van gemeentelijke schulden door de Vlaamse overheid. De kleinste fusiegemeente (Kruisem, 15.664 inwoners) kreeg een schuldovername van bijna 8 miljoen euro! De 5 gemeenten tussen de 23.000 en de 32.000 inwoners (Oudsbergen, Puurs-Sint-Amands, Lievegem, Aalter, Pelt) kregen een schuldovername van 11,6 tot bijna 16 miljoen euro!

Van de 13 nieuwe fusiebesturen die het levenslicht zagen na de verkiezingen van oktober 2024, zijn er 3 besturen met minder dan 30.000 inwoners, die elk een bedrag tussen de 4 en 5 miljoen euro aan schuldovername genoten. Bij alle andere nieuwe fusiebesturen nam de Vlaamse overheid ook minstens 12 miljoen euro aan schulden over!

Deze nota is dus niet zozeer een 'evaluatie van een fusie', maar wel een beschrijving van wat er gebeurt als een lokaal bestuur plots een serieuze financiële injectie ontvangt. Welke conclusies trekt ABB?

- De **fiscale druk** voor de burgers en de bedrijven na de fusie **daalt**. Alle besturen van de nieuwe fusiegemeenten, zonder uitzondering, aligneerden de tarieven van de APB en de OOV, en wellicht ook die van de eigen belastingen, op het niveau van het laagste tarief van de vroegere gemeenten. Deze lagere fiscale druk blijft tot vandaag bestaan.
- De **investeringen** krijgen een **boost**. De meeste fusiebesturen evolueren van (merkelijk) lager dan gemiddelde investeerders naar (merkelijk) meer dan gemiddelde investeerders. De 2 fusiebesturen die al veel investeerden voor de fusie, behielden dat hoge investeringsniveau of krikten dat zelfs nog op.
- Beide vorige vaststellingen (de daling van de fiscale druk en de toename van de investeringen) kunnen we wellicht eerder linken aan de financiële injectie via de schuldovername dan aan de fusie op zich. Wat de fusie zelf betreft, ziet ABB momenteel (op basis van de gekozen indicatoren) **geen tekenen van schaaleffecten** of grotere efficiëntie. Noch in de uitgaven voor 'goederen en diensten', noch in de 'personeelsuitgaven'. De personeelsuitgaven in fusiebesturen lijken meer te stijgen dan in andere besturen.
- De **financiële duurzaamheid** van de fusiegemeenten blijft **op peil**. Ondanks de lagere fiscale tarieven en de sterke stijging van de investeringen, sluiten de meeste fusiebesturen (Puurs-Sint-Amands is een uitzondering) het boekjaar 2024 af met als normaal te beschouwen autofinancieringsmarges en met nog altijd minder financiële schulden dan het gemiddelde Vlaamse bestuur (waarvan de financiële schuld overigens ook zeker beheersbaar is).

Agentschap Binnenlands Bestuur
Afdeling Lokale Financiën
Koning Albert II laan 15 bus 215
1210 Brussel

binnenland@vlaanderen.be